

Международноправни аспекти на борбата срещу финансирането на
тероризма

International legal aspects of the fight against the financing of terrorism

Уважаеми колега Пороминска,

Съдия Кънчева,

Уважаеми г-н Минчев, Дерменджиев, Танев,

Колеги,

Благодаря за поканата на адвокат Пороминска да отправя едно кратко въстъпително изказване на този изключително интересен и полезен семинар по проекта LIGHT „Юридическа компетентност за предотвратяване изпирането на пари и финансирането на тероризма“. Въпреки че проектът е фокусиран върху правната уредба на борбата срещу изпирането на пари и финансирането на тероризма в правото на ЕС, бих желала да направя въведение в темата като представя основните компоненти от универсалната международноправна уредба на борбата срещу финансирането на тероризма.

Това е *Международната конвенция за борба срещу финансирането на тероризма е открита за подписване от 10 януари 2000 г. до 31 декември 2001 г. в Ню Йорк*¹.

Тя изисква държавите-страни по нея да предприемат стъпки за предотвратяване и противодействие на финансирането на тероризма, независимо дали то е пряко или непряко, чрез групи, които претендират да имат благотворителни, обществени или културни цели, или които се занимават с незаконни дейности, като например незаконен трафик на оръжие, търговия с наркотици и рекет, включително използването на лица с цел финансиране на терористична дейност.

¹ Ратифицирана със закон, приет от XXXIX народно събрание на 23 януари 2002 г., ДВ, бр. 11 от 2002 г., в сила от 15 май 2002 г., обн., ДВ, бр. 70 от 19 юли 2002 г., в сила от 23 юли 2002 г.

В частност, където е уместно, страните следва да разгледат въпроса за приемането на мерки за регулиране за възпрепятстването и противодействието на движението на средства, за които съществуват подозрения, че са предназначени за терористични цели, като същевременно не възпрепятстват по никакъв начин свободното движение на законния капитал, и да увеличат обмена на информация за международното движение на такива средства.

За целите на конвенцията е приета широка дефиниция за “средства”: активи от всякакъв род, осезаеми или неосезаеми, движими или недвижими, независимо от начина на придобиването им, а така също юридически документи и актове, в каквато и да е форма, в това число електронна или цифрова, удостоверяващи правото над или участието в такива активи, включително банкови кредити, пътни чекове, банкови чекове, пощенски преводи, акции, ценни книжа, облигации, ордери и акредитиви, без това изброяване да се смята за изчерпателно. “Приходи” означава всякакви средства, придобити или получени пряко или косвено, посредством извършването на престъпление, споменато в чл. 2. Явно се е целяло дефиниране на най-широки определения, които да обхванат всички възможни методи за финансиране на тероризма.

Инкриминираните деяния са формулирани по следния начин в чл. 2. 1.: “Всяко лице извършва престъпление по смисъла на тази конвенция, ако по какъвто и да е начин, пряко или косвено, незаконно и умишлено предоставя средства или ги събира с намерението те да бъдат използвани или със съзнанието, че ще бъдат използвани, изцяло или частично, за извършването на:

а) действие, което представлява престъпление, попадащо в обсега на определено като такова в някой от договорите, изброени в приложението²;

б) всяко друго действие, целящо да причини смъртта или нанесе тежки телесни повреди на цивилно лице или на всяко друго лице, което не взема активно участие във враждебни действия по време на въоръжен конфликт, когато смисълът на такова действие по своя характер и контекст се състои в това да се заплаши население или насилствено да се принуди правителство или международна организация да извърши или да се въздържа от извършването на някакво действие”.

Тази конвенцията има няколко особености в сравнение с другите универсални антитерористични конвенции. На първо място, считам, че тя не установява престъпление “международен тероризъм”, а **престъпление, което е свързано с международния тероризъм**. Финансирането на международния тероризъм по-скоро можем да отнесем към методите или практиките на международния тероризъм, ако използваме езика на резолюция 49/60 на ОС на ООН от 9 декември 1994 г. В нея се подчертава, че различните форма на проявление на международния тероризъм имат връзка с трафика на наркотици,

² 1. Конвенция за борба с незаконното завладяване на самолети, подписана в Хага на 16 декември 1970 г.

2. Конвенция за преследване на незаконни актове, насочени против безопасността на гражданската авиация, подписана в Монреал на 23 септември 1971 г.

3. Конвенция за предотвратяване и наказание на престъпленията против лицата, ползващи се с международна защита, в това число и дипломатически агенти, приета от Общото събрание на ООН на 14 декември 1973 г.

4. Международна конвенция за борба срещу вземането на заложници, приета от Общото събрание на ООН на 17 декември 1979 г.

5. Конвенцията за физическа защита на ядрения материал, приета във Виена на 3 март 1980 г.

6. Протокол за борба с незаконните актове на насилие в летищата, обслужващи международната гражданска авиация, допълваща разпоредбите на Конвенцията за борба с незаконните актове, насочени срещу безопасността на гражданската авиация, приета в Монреал на 23 септември 1971 г., подписан в Монреал на 24 февруари 1988 г.

7. Конвенция за преследване на незаконните действия, насочени срещу безопасността на морското корабоплаване, подписана в Рим на 10 март 1988 г.

8. Протокол за преследване на незаконните действия, насочени срещу безопасността на неподвижните платформи, разположени на континенталния шелф, подписан в Рим на 10 март 1988 г.

9. Международна конвенция за борба с бомбения тероризъм, приета от Общото събрание на ООН на 15 декември 1997 г.

незаконната търговия с оръжие, прането на пари, трафика на ядрени и други потенциално опасни материали. Всички те могат да са източници за средства, от които се финансира международния тероризъм.

На второ място, конвенцията допринася за доизясняването на една от чертите на международния тероризъм, а именно заплахата за населението или насилствената принуда за правителство или международна организация да извърши или да се въздържа от извършването на някакво действие.

На трето място конвенцията има друга особеност като използва един сложен правно-технически способ: препращането към престъпленията, установени в деветте изброени в Приложението международни конвенции. Реална е хипотезата, при която дадена държава може да е страна по Международната конвенция за борба срещу финансирането на тероризма, но да не е страна по някоя от другите конвенции, посочени в Приложението. Поради това е предвиден механизъм такава конвенция да отпадне от списъка само по отношение на въпросната държава. При депозиране на ратификационните документи или актове за приемане, утвърждаване или присъединяване държава-страна, която не се явява страна по договор, споменат в приложението, може да декларира, че при прилагането на тази конвенция по отношение на нея, този договор не е включен в приложението.

Следваща особеност на конвенцията е, че за да съставлява едно деяние престъпление по чл. 2, ал. 1, не е задължително средствата фактически да са били използвани за извършване на престъпленията, посочени в б. “а” и “б”. Това правно разрешение се възприема широко и от най-новата регионална конвенция за борба срещу тероризма: Конвенцията на Съвета на Европа за предотвратяване на тероризма от 16 май 2005 г.

Инкриминирани са също опитът, съучастието, организирането или ръководенето на други лица с цел извършване на посочените престъпления, допринасянето за извършване на едно или повече престъпления.

Важна разпоредба на конвенцията е чл. 12, ал. 2, съгласно която държавите страни не могат да откажат молба за взаимна правна помощ на основание на банкова тайна.

Основно задължение на държавите по конвенцията е да инкриминират финансирането на тероризма, както и да определят съразмерни наказания за тези престъпления, отчитайки тяхната тежест.

Следваща особеност на конвенцията, произтичаща от характера на престъпленията, е задължението по чл. 5, ал. 1: **“Всяка държава страна в съответствие с принципите на вътрешното си право взема необходимите мерки, за да направи възможно привличането под отговорност на юридическо лице, намиращо се на нейна територия или учредено съгласно нейните закони, в случаите, когато физическо лице, отговорно за управлението или контрола на това юридическо лице, извърши в това си качество престъпление, изложено в чл. 2. Такава отговорност може да бъде наказателна, гражданска или административна по характера си”**. Тази отговорност е различна от отговорността, която носят физическите лица при извършването на престъпленията (чл. 5, ал. 2). Освен това санкциите спрямо юридическите лица трябва да са ефективни, съразмерни и разубедителни, може да се и парични.

Важно задължение на държавите-страни по конвенцията е да вземат в съответствие с вътрешното си право необходимите мерки, за да определят, открият, блокират и замразят средства, използвани или предназначени за извършване на престъпления, изложени в чл. 2, както и приходите, получени

в резултат на такива престъпления, които подлежат на евентуална конфискация (чл. 8, ал. 1).

Сътрудничеството в областта на превенцията на финансирането на тероризма включва следните задължения за държавите-страни по конвенцията:

а) да предприемат мерки, които забраняват незаконната дейност на тяхната територия на лица или организации, които умишлено поощряват, подстрекават, организират или извършват престъпления, изложени в чл. 2;

б) мерки, задължаващи финансовите учреждения и други организации, участващи в извършването на финансови операции, да предприемат най-ефикасните сред намиращите се на тяхно разположение мерки за идентифициране на постоянните или случайните им клиенти, а също и на клиентите с открити сметки и да обръщат особено внимание на необичайни или подозрителни операции, и да съобщават за операции, вероятно свързани с престъпна дейност; за тази цел държавите-страни разглеждат възможността:

i) да се приемат разпоредби, забраняващи откриването на сметки, чиито притежатели или бенефициенти са с неустановена самоличност или тя е невъзможно да се установи, и мерки, гарантиращи, че такива институции проверяват самоличността на участниците в тези операции;

ii) по отношение на идентифицирането на юридическите лица да се изиска от финансовите институции, при нужда, да вземат мерки за проверката на юридическия статут и структура на клиента чрез получаването от държавния регистрационен орган, от клиента или от двата източника доказателства за регистрирането на клиента като юридическо лице, включително данни за наименованието на клиента, юридическата му форма, адрес, ръководни органи и разпоредбите, регулиращи пълномощията по поемането на задължения от името на това юридическо лице;

- i) за приемането на разпоредби, налагащ на финансовите учреждения задължението незабавно да съобщят на компетентните власти за всички сложни, необичайно крупни операции и необикновени форми на операции, които нямат очевидна икономическа или законова причина, без страх да понесат наказателна или гражданска отговорност за нарушаване на каквито и да са ограничения по разкриване на информация, ако добросъвестно съобщават за тези свои подозрения;
- ii) да изискват от финансовите институции да съхраняват за минимум пет години всички необходими документи по сделките, както вътрешни, така и международни.

Тази разпоредба е типичен пример как в резултат на борбата срещу международния тероризъм и неговото финансиране държавите чрез съгласуване на волите си в международноправен акт ограничават някои безспорни права, установени по вътрешното си право. В случая е налице ограничаване на правото на физическите и юридически лица на банкова тайна. Нещо повече, държавите страни се задължават да депенализират и да премахнат дори гражданската отговорност “за нарушаване на каквито и да са ограничения по разкриване на информация, ако добросъвестно съобщят за тези свои подозрения”.

Струва ми се, че заслужава по-специално изследване въпросът кои точно права и в каква степен бяха самоограничени от държавите по силата на международноправни и вътрешноправни актове. И дали в крайна сметка една от целите на международния тероризъм не е именно това: връщането назад в правната уредба и в практиката по спазването на правата на човека ?